

En rød løber for Asta Nielsen

Dumhed!

Ordet toner malmlfuldt og vitalt fra min nu 96 år gamle lærer i Filmvidenskab på Københavns Universitet. Marguerite Engberg var drivkraften bag og den første lærer på det nyoprettede filmstudie i 1967, hvor en håndfuld studerende kunne glæde sig over, at deres store filminteresse nu kunne få akademisk filigran. Marguerites spidskompetence var dansk stumfilm, som hun hele livet har forsket i. Hun så indsigtfuldt naturligvis også den danske skuespiller Asta Nielsens storhed og umådelige betydning for den nye kunststart. Og græmmes stadig over Asta Nielsens fald fra kunstens højeste tinder til et skamfuldt plask i den danske aneddam. Dumhed! Der burde rejses en skamstøtte over det dumme Danmark, som ikke fejrede endsige værdsatte filmhistoriens første og største diva, da hun efter en på alle måder enestående karriere i Tyskland vendte hjem til fødelandet i 1937 i en alder af 56 år.

En skamstøtte er imidlertid ikke forfatteren, billedkunstneren og nu også filminstruktøren Eva Tinds ærinde i hendes poetisk dokumentariske debutfilm *En rød løber for Asta Nielsen*. Som titlen røber, vil Eva Tind tværtimod mange år efter rulle den løber frem, som glimrede ved sit fravær i Asta Nielsen mange år som ufrivillig pensionist i Danmark. Hun gør det billedligt på stien til de ukendtes grav på Vestre Kirkegård. Asta Nielsen, som i sine unge år var en verdenskendt berømtthed uden sidestykke, valgte i døden de ukendtes skæbne og selskab.

Eva Tind stødte på Asta Nielsens navn formet med en profil i en messingplade, som Københavns Kommune har sat ved husdøren på Gammel Kongevej 9 på Frederiksberg. ”I dette hus fødtes Asta Nielsen, Danmarks første stumfilmstjerne”. Og i dette hus var Eva Tind lige flyttet ind. Det var en lidt sær oplevelse. Fordi Eva Tinds mor hedder Asta og er født selv samme dag den 11. september. Godt nok ikke i 1881. Asta Nielsen døde mæt af dage den 25. maj 1972.

Oplevelsen af at møde et navn, man stort set ikke kender, og kort efter erhvervelsen af et brev fra divaen, starter en litterær undersøgelse i romanen *Astas skygge*. Eva Tind prøver i bogens første del at sanse og opsøge steder og personer, der stadig trækker i og forlænger den lange skygge, som Asta Nielsen har kastet over filmkunstens første årtier. Blandt andet filminstruktøren Torben Skjødt Jensen, som i 2003 lavede dokumentarfilmen *Den talende muse*, som har Asta Nielsen selv som fortæller. Det var ikke så lidt af en sensation i filmmuseale kredse, at Torben Skjødt Jensen på filmens tonestrimmel brugte båndoptagelser med Asta Nielsen. De stammede fra antikvarboghandler Frede Schmidt, som uden hendes vidende havde optaget, samlet og gemt timevis af telefonsamtaler med Asta Nielsen i sin kælder. Frede Schmidt var en ven af divaen i hendes danske sensommer, og et udvalg af disse båndoptagelser udgør Eva Tinds romans anden del.

Men de famøse samtaler er derimod ikke med i filmen *En rød løber for Asta Nielsen*. Hvor romanen kort kan beskrives som en personlig, nysgerrig rejse på sporet af den tabte diva og en undren med flig af indignation, er Eva Tinds film et smukt billeddigt om storhed til alle tider. Ikke at hun på nogen måder løser sfinksens gåde. Asta Nielsens dybeste hemmelighed forbliver velbevaret. Som alle store stjerner funkler hun på filmhimlen, men bag alle rollerne er der altid noget velbevaret dyrebart, som konstant lokker til fortolkninger. Det stof, som netop stjerner er gjort af.

Det greb, som Eva Tind benytter i sit filmdigt, er lige så enkelt, som det er genialt. Hun sætter mennesker, der har mødt Asta Nielsen og/eller beskæftiget sig med hendes film, stævne og får dem til at udtale sig om hende. Og så iklæder Eva Tind dem et rekvisit med tilknytning til Asta Nielsen. Pludselig liver personerne op, og samtidig får Asta Nielsen så at sige nyt liv.

Filmens kit og gennemgående motor er skuespiller Bodil Jørgensen, som bliver sminket som Asta Nielsen og under processen prøver at forstå, hvad der er foregået i den for længst afdøde kollegas indre. Det er smukt famlende, eftertænksomt præsenteret af en skuespiller i en uvant rolle. Bodil Jørgensens rekvisit er et par armbånd, som hun har fået i bryllupsgave af Lone Hertz. Fine er også for eksempel førnævnte Torben Skjødt Jensen og kenderen Poul Malmkjær, som har skrevet den solide biografi *Asta – Mennesket, Myten og Filmstjernen* i 2000.

Det helt rigtige scoop er imidlertid to kvinder, en kurator og en professor fra *Kinothek Asta Nielsen* i Frankfurt, der venligt glider af på spørgsmål om Asta Niensens privatliv – det interesserer dem ikke, det er skuespillerens præstationer og fænomenet, som har deres akademiske interesse – og konstaterer, at hun i en mandsdomineret verden altid var et subjekt. Aldrig et objekt. Og en modig dame, der aldrig fortalte, hvem der var far til hendes datter, og indskrev sig i hotelbøger som 'Frøken Asta Nielsen og datter'! I samtalen med disse to dedikerede connaisseurs mere end fornemmer man, hvor stor en stjerne Asta Nielsen var. Deres lavmælte beundring af en kunstner uden lige fænger illuminerende. I en karikaturtegning skildret som Eva sammen med et andet stort filmikon, Charlie Chaplin som Adam!

Og så tilbage til Marguerite Engberg. Ifølge hende er dumheden nærmest grænseløs. Da man skulle finde på et navn til en dansk filmstatuette og pris, valgte man – ja, Bodil! Dumhed! Bodil Ipsen og Bodil Kjer er bare kendte i lille Danmark. Asta Nielsen var og er et verdensnavn. Statuetten skulle ifølge Marguerite Engberg have heddet *Asta* eller *Die Asta*! Det kom den som bekendt ikke til. Asta Nielsen fik aldrig en eneste pris i Danmark. Til gengæld mange i Tyskland, og hun har sin egen sal i Filmmuseet i Berlin. Og nu altså også en rød løber i Danmark. Tak for den og for nysgerrig og stædig rejse til de ukendtes grav og opstandelse af filmens første og største diva.

Ulrich Breuning.